

S T U D I J N Í T E X T 16
=====

SVĚDECTVÍ O CÍRKVI V NOVÉM ZÁKONĚ

Ú V O D :

Kdo má dnes před očima církev v její imponující velikosti a současně v jejích chybách a nedostacích, kdo ji vidí v její jistotě i v jejích rozpacích, bude se ptát, zda se tato církev právem dovolává Krista. Opatrovala Ježíšovo poselství a dílo, a nesla je nezfalšované dějinami, nebo zastírají a falšují významní církevní činitelé, nebo dokonce tato církev sama, co Ježíš přinesl a co činil? Kdo církev dnes vidí, musí se ptát po jejím původu a její legitimnosti. - pohled na konkrétní dějiny církve, jak jsme se o to pokusili v předchozím studijním textu, mohl tuto otázku učinit ještě naléhavější.

Odpověď budeme nejdříve a především hledat v Novém zákoně, v něm není pouze chráněno a podáváno původní svědectví o Ježíši Kristu, nýbrž se v něm také směrodatně projevuje, jak prvotní církev sama sebe ve víře viděla a jak se chápala. Je v něm uloženo, jak si prvotní církev byla vědoma, že je založena a řízena jejím pánem, zmrtvýchvstalým, a jak si z toho odvozovala právo na Ježíšovo působení a jeho vůli.

Toto svědectví ukáže, jak vidíme, jako mnohotvárné, nelze je prostě převést na stejného jmenovatele. Půjde nyní o to, mnohotvárné svědectví o obci Ježíšově, církvi, v Novém zákoně vyhledat a ptát se po ústředním bodu, který je mu společný. Půjde zároveň o to, abychom našli, jak se tato církev osvědčuje jako dílo Ježíše Krista.

Tím získáme měřítko, jímž lze měřit církev staletí i přítomnosti a které si ona sama musí přikládat, měřítko, které je ovšem možno plně pochopit a správně používat pouze v plnosti víry této církve.

O B S A H :

1. Právní otázka po Ježíši a církvi
 - 1.1 Chtěl Ježíš společenství věřících?
 - 1.11 vztah k Bohu - jen ve společenství?
 - 1.12 společenství - požadavek času, prainstinkt člověkuv
 - 1.13 společenství církve - založené v Kristu?
 - 1.2 původ církve v Kristu - trvalé učení církve
 - 1.21 původ církve v celé události "Kristus"
 - 1.22 mnohotvárnost a střed novezákonního chápání církve

2. poselství Ježíšovo jako původ církve
 - 2.1 Ježíš a kruh ~~ne~~ jeho učedníků
 - 2.11 Ježíšova výzva k obrácení
 - 2.12 Obrácení jako výzva k učedníkům,
 - kruh prvních učedníků
 - kruh "dvanácti"
 - další spolupracovníci
 - úloha petrova
 - 2.13 Učedníci jako representanti Ježíše a národa
 - 2.14 Učedníci jako bratrské společenství
 - 2.2 Kruh Ježíšových učedníků a církev
 - 2.21 Kruh učedníků, zaměřen na Izraele
 - 2.22 Kruh učedníků, svolán pro blízké boží království
 - 2.23 Kruh učedníků a církev - protiklad?
 - 2.3 Úlohy

3. Doba prvotní církve
 - 3.1 Nová obec v duchu Ježíšově
 - 3.11 Stará a nová obec boží - zaslíbení a splnění
 - 3.12 Stará a nová obec boží - spojení a rozdělení
 - 3.13 Nová obec boží - naplněná duchem
 - 3.14 Nová obec Boží - sjednocená v lásce
 - 3.2 Řád v bratrské obci
 - 3.21 Lid boží v uspořádaném společenství

- 3.22 Úřad dvanácti
- 3.23 Vyslání apoštolů
- 3.24 Petrovo postavení v prvotní obci
- 3.25 Další funkce v prvotní obci
- 3.26 Úřady: udělené Kristem pro službu obci

4. Apoštol Pavel - jeho chápání církve

- 4.1 Pavlovy obrazy církve
 - 4.11 Nový Izrael
 - 4.12 Ekklesia boží
 - 4.13 Chrám a pole
- 4.2 Ústřední obraz: církvev jako tělo Kristovo
 - 4.21 Mnoho- údů - jedno tělo
 - 4.22 Údy církve - údy Kristovy
 - 4.23 Kristus - hlava svého těla, církve
- 4.3 Církvev jako svátostné společenství
 - 4.31 Křest; základ jednoty s Kristem a církví
 - 4.32 Eucharistie; prohloubení jednoty s Kristem a církví
 - 4.33 Manželství; tajemný obraz jednoty Krista a církve
- 4.4 Úlohy

5. Chápání církve u jiných novozákonních autorů

- 5.1 Chápání církve v markově evangeliu
 - 5.11 Obec - povolána k osvědčení
 - 5.12 Obec - shromážděna k hlásání
- 5.2 Chápání církve v matoušově evangeliu
 - 5.21 Obec jako "pravý Izrael" - dar a požadavek
 - 5.22 Obec jako "ekklesia":
 - založená Kristem?
 - pojímaná jako mnohovrstvá skutečnost
 - obdařená závazným splnomocněním
- 5.3 Chápání církve v lukášově evangeliu
 - 5.31 Odmítnutí Izraelove - povolání církve
 - 5.32 Církvev v čase - vedena Duchem

5.4 Chápání církve v Janových spisech

5.41 Církev - jedno s Kristem v duchu

5.42 Církev - účastná dovršení ve svátosti

5.43 Církev - účastná vítězství v pronásledování

5.5 Chápání církve v ostatních novozákonních spisech

5.51 Církev v listu k Židům; na cestě k naplnění

5.52 Církev v prvním listu petrově; lid v důstojnosti a zodpovědnosti

5.53 Církev v pastoračních listech; obec^v institucionalizovaném řádu

5.6 Úlohy

6. "Střed" novozákonního chápání církve

6.1 Kristus - původ, střed a míra církve

6.2 Kristus uprostřed své církve

6.3 Kristova církev - na cestě k naplněnému božímu království

1. DNEŠNÍ OTÁZKA PO JEŽÍŠI A CÍRKVI

1.1 Chtěl Ježíš společenství věřících?

1.11 vztah k Bohu - jen ve společenství?

Dnešní člověk má rozmanité zkušenosti s církví, a ne vždycky pozitivní. "Církev boháčů", "autority a samovlády", ještě častěji "byrokracie" a zdánlivé "diktatury" se stala dnešnímu demokraticky smýšlejšímu člověku často pohoršením, přinejmenším však vážnou otázkou a závažným problemem.

Pro tyto - právě, že i negativní - zkušenosti s církví se mnoho lidí, kteří jsou připraveni uvěřit v Krista, snaží uskutečnit svůj vztah k Bohu bez prostřednictví organizované obce. Naproti tomu církev zdůrazňuje tak jako dříve, že spásodárný, Kristem založený vztah k Bohu je podstatně vázán na společenství církve.

Přímé setkání jednotlivce s jeho Bohem, nebo setkání s Bohem ve společenství lidí a skrze toto společenství, je dnes mnoho těch, kteří se cítí být postaveni před tuto otázku.

1.12 Společenství - požadavek času, prainstinkt člověkům

Na druhé straně by se právě dnes mohlo čekat mimořádné pochopení pro to, že církev jako společenství je nutná; vědomí moderního člověka o sounáležitosti roste, je podporováno informačními možnostmi všeho druhu a je potřebné tvář v tvář početným hrozbám naší doby. tím se vlastně jen zesiluje prainstinkt daný člověku asi už s jeho bytím, totiž prainstinkt sdružovat se. Neboť jednota činí silným, směrem dovnitř i ven.

Kde se v průběhu dějin lidé z těchto důvodů, politických nebo i náboženských, spojili, bylo jejich spojení v mnoha případech stvrzeno a upevněno i vnějšími znameními. jako slavnostním uzavřením smlouvy (např. ve starém zákoně), nebo bylo manifestováno hradbou, která chránila společné surchované území (např. v antickém a středověkém městě), a bylo ve vlastních řadách posilováno společnými předpisy a zákony.

1.13 Společenství církve - založené v Kristu?

Může dát církev odpověď na tuto pralidskou potřebu spo-

lečenství, může dát odpověď především na zkušenosti a očekávání dnešního člověka? Může být sama tou odpovědí? Odtud se vynořuje otázka: chtěl Kristus, který založil nový vztah k Bohu, církev? chtěl Kristus, aby se setkání s Bohem uskutečnilo ve společenství a skrze společenství?

Touto otázkou se náš studijní text bude a musí zabývat především. Bude se ptát, zda Kristus církev chtěl a jak první křesťané úmysl pánův chápali. Kristův úmysl a jeho rozvíjení prvotní církví je mírou pro církev všech časů. Ta si musí stále znovu klást otázku, zda tuto míru naplňuje.

1.2 původ církve v Kristu - trvalé určení církve

1.2.1 původ církve v celé události "Kristus"

Odpověď na otázku po oprávnění církve a po oprávnění této církve se zdá být možná jen tehdy, když se pokusíme vrátit k "začátku", totiž k Ježíši samotnému. Přitom platí, že hned při zahájení musíme dbát o jednu; v této otázce po historickém Ježíši, která přes zvláštní charakter novozákonních pramenů je legitimní a nutná (srv. text 6/1.3 a text 8/), nemůže jít dnešním teologickým myšlení o jednotlivé činy Ježíšovy a jednotlivá slova, kterými by bezprostředně připravoval nebo zakládal organizovanou církev. Jak se v dalším ukáže, je sotva možné historicko-kritickou cestou spolehlivě vyhledat jednotlivé Ježíšovy "církvev zakládající činy". Co se tradičně nazývá "založení církve Ježíšem", musí být viděno diferencovaněji a zároveň zásadněji. Jde o odvození církve od Ježíše samého, od jeho veškerého působení, od celé události "Kristus". Jde tedy o základní zřetel na něj, ba o životné spojení církve s ním.

Katolický teolog Johann Baptist Metz hovoří v této souvislosti o "memoria Jesu", o "paměti", "památce Ježíšově". Mínil tím; Církev se neodvolává na Ježíše jen jako na minulou událost, nýbrž nese událost "Kristus" a tím svůj vlastní původ do přítomnosti.

Je to tato vazba, která nám nedává pokoj, nýbrž nám stále klade otázku na "Ježíšův odkaz" a na úkol, který nám dnes z toho narůstá. Zajisté jsou nám přitom novozákonní texty v dneš-

ní podobě především svědectvím víry; jsou tudíž odrazem obrazu církve, který je určován a formován vírou ve vzkříšení. přesto a právě proto se má náš pohled zaměřovat na předvelikonočního Ježíše z Nazareta, aby se tak ukázala kontinuita jednoho dějinně spásného činu božího ve svém Synu, tj. aby se mimo jiné ukázalo, že rozhodující svědectví prvotní církve o Ježíši a církvi je odvozeno od Ježíše z Nazareta ať jeho díla.

1.22 Mnohotvárnost a střed novozákonního chápání církve

Odtud vychází cesta, po které chceme vykročit při otázkách tohoto studijního textu:

1. Nejdříve se ptáme po Ježíšově poselství; nakolik obsahuje náznak a předznamenání pro později organizované a pevně členěné společenství? (srv. kap. 2)
2. Druhý krok nás pak vede do času prvotní obce, jak ji popisují zvláště skutky apoštolské. (srv. kap. 3)
3. Pavlov pohled na církev bude především zprostředkovat informaci o jeho základním chápání církve a o obrazech a teologických představách, pod nimiž viděl celou církev a jednotlivé místní církve. (srv. kap. 4)
4. Posléze se pokusíme restaurovat ještě různé základní obrazy církve, jak je nacházíme u jiných novozákonních autorů. (srv. kap. 5)
5. Z této mnohotvárnosti se má vyloupnout poslední otázka: Co je jednotným středem útvaru "církve", útvaru, který je v Novém zákoně velmi rozdílný a částečně nejasný? (srv. kap. 6)

2. POSELSTVÍ JEŽÍŠOVO JAKO PŮVOD CÍRKVE

2.1 Ježíš a kruh jeho učedníků

2.1.1 Ježíšova výzva k obrácení

Otázka po Ježíšově poselství jako kořeni možného založení církve má východiško v jeho upozornění, v němž je toto poselství shrnuto: "Čas se naplnil a království boží se přiblížilo. Obrátte se a věřte evangelium!" (Mk 1,15 - srov. stud.text 8/2.1). Blízkosti přibližujícího se, ba již nastávajícího a účinného božího království odpovídá naléhavé napomenutí lidem: obrátit se a věřit, tedy otevřít se, být připraven pro toto nové, zcela jiné a neslýchané. zde je člověk osloven v celé osobnosti a vyzván k zaujetí stanoviska.

2.1.2 Obrácení jako výzva k učedníkům

Jako se toto Ježíšovo poselství zaměřuje na určité osoby, na izraelský národ, tak není ani jeho obsah neosobní; hlásatel tohoto poselství je jistým způsobem také jeho obsahem. proto obrácení a víra neznamenaají nakonec nic jiného, než vazbu na jeho osobu, než přiklonění k němu v osobním následování.

1. Kruh prvních učedníků

výzva k následování zasahuje ve své radikálnosti a bezpodmínečnosti první učedníky, kteří vidí, slyší a následují.

Když šel kolem, spatřil Leviho, syna Alfeova, sedět u celnice a řekl mu: 'pojď za mnou!' On vstal a šel za ním." (Mk 2, 14).

Tuto výzvu k osobnímu společenství s Ježíšem je možno si vykládat jako "prabuňku" a prazáklad pozdějšího společenství zvaného církev. přitom je důležité mít pevně na paměti: jde zde o vazbu na Ježíše, o společenství s ním, o bytí u něj (srov. text 9/3.11).

2. Kruh "dvanácti"

dnešní bádání vůbec nepopírá ani další stupeň ve tvořícím

se společenství učedníků, totiž vyvolení a utvoření kruhu dvanácti;

"vystoupil na horu a povolal k sobě ty, které sám chtěl; a přišli k němu. I ustanovil jich dvanáct, aby byli s ním a aby je posílal kázat. Dal jim moc vymítat zlé duchy. Tak ustanovil..." (srv. Mk 3,3-19).

právě tak lze s dobrým odůvodněním říci, že tento kruh dvanácti měl reprezentovat dvanáct kmenů národa izraelského a na konci je soudit (srv. Mt 19,28). Bezprostřední poslání dvanácti je zřejmé: převzít stejné úkoly, jako Ježíš sám, totiž hlásat poselství o božím království a vyhánět zlé duchy.

3. Další spolupracovníci

Nadto se zdá, že podobné poslání obdržel a vykonával ještě větší kruh spolupracovníků. Mluví pro to nejen Ježíšova prosba o další dělníky na Zeň (srv. Mt 9,37n), nýbrž také příkaz, který podle evangelisty Lukáše dal Ježíš dalším sedmdesáti (srv. Lk 10,1-11).

Zda je číslo "sedmdesát" míněno reálně, nebo zda by s tímto číslem měl být spojován hlubší teologický záměr (snad universální povolání všech národů /srv. Js 60,3; Ex 1,5/), není v naší souvislosti rozhodující.

4. Úloha petrova

Není lehké vypátrat, jakou roli hrál petr v tomto užším a širším kruhu učedníků. Je mimo pochybnost, že v evangeliích mu je přiřčeno vedoucí postavení.

- v spupisech dvanácti je většinou uváděn na prvním místě
- Asi jako první dostal přezdívkou (srv. Mk 3,16)
- v mnoha případech se činí mluvčím kruhu (srv. Mk 8,27nn.).

Nakolik je toto přednostní postavení závislé na tom, že se mu podle 1. Kor 15,5 dostalo jako prvnímu zjevení zmrtvýchvstalého, to historickým výkladem sotva lze objasnit.

Také Mt 16,17-19, slavnostní dosazení petrovo za skalní základ církve, nám zde sotva pomůže; neboť podle převažujícího názoru badatelů na katolické a evangelické straně mohlo k této formulaci dojít až po Ježíšovu zmrtvýchvstání. (srv. 5.22)

viděno historicky je možno také dobře říci, že petr získal jistou negativní "proslulost" tím, že zapřel Ježíše (srv. Mk 14,66-72). K tomu by se mohl hodit také jeho mylný názor na Ježíšovo utrpení a jeho smrt a ostrá důtka, které se mu proto dostalo: "Jdi mi z očí, satane!" (Mk 8,33).

2.13 Učedníci jako representanti Ježíše a národa

Okruh učedníků je tedy pověřen dvojí funkcí, za prvé může těch dvanáct reprezentovat Ježíše v jeho pozemském působení, za druhé vystupovat jako zástupci celého Izraele v jeho dvanácti kmenech, hlásají tedy Ježíšovo poselství národu, ale obráceně přijímají také na místě národa Ježíšovo poselství v soukromém vyučování. Jsou učící a současně naslouchající.

V každém případě jsou v úzké vazbě a spojení s Ježíšem, s jeho osobou, s jeho slovem. pokud jde o formu, mohl sice Ježíš navázat na vztah "rabbi - žák", známý v židovství té doby. Avšak podle věci jde toto společenství dál a hlouběji. To záleželo jednak na osobě Ježíšově, který určil učedníky zvláštním a jedinečným povoláním za své nástupce. To však také záleželo na úkolech, které z toho učedníkům vyrostly (srv. text 9/3. 11).

2.14 Učedníci jako bratrské společenství

O nějaké "církvní organizaci" nelze v tomto stádiu ještě hovořit. pro tento relativně malý kruh nebylo také ničeho takového třeba.

Úřady a struktury, jak jsou patrné především v pozdějších novozákonních spisech (pastorační listy, srv. 5.53), Ježíš neznal.

Společenství Ježíšovo je společenství bratří, kteří si vzájemně slouží, jak jim on dal příklad (srv. Lk 22,24-27). Co se týče tohoto "bratrského společenství", mohl Ježíš při jeho vytváření a rozvíjení vycházet ze současných forem. I farizeové a zvláštním způsobem také esenští se označovali jako "spolubratři".

Vnější ~~strukturu~~ společenství zde bylo vytvářeno především stejnou naukou a stejným smýšlením. v takové skupině se cítili jako "op-

pravdová obec Izraelitů". Symbolickým vyjádřením toho byla bratrská hostina s náboženským charakterem.

2.2 Kruh Ježíšových učedníků a církev

2.21 Kruh učedníků; zaměřen na Izraele

Zatímco se "bratrstva" farizeů a esenských téměř sektářsky uzavírala proti těm, kteří stáli mimo, bylo společenství Ježíšových učedníků otevřené. Tím je již naznačena odpověď na další otázku: ke komu se obraceli Ježíš a jeho učedníci? Komu hlásali své poselství? Zásadně celému národu izraelskému, ne pouze nějakému určenému kruhu, ne pouze vyvoleným a zasvěceným. Volání, vyzývání k obrácení a k víře jsou v š i c h n i, nikdo není odmítán.

"I řekl mu Jan: „Mistře, viděli jsme, jak kdosi v tvém jménu vymítá zlé duchy; poněvadž však s námi nechodí, bránili jsme mu.“ Ježíš však řekl: „Nebráňte mu, neboť nikdo, kdo ve jménu mém činí divy, nemůže hned nato zle mluvit o mně. Neboť kdo není proti vám, je pro vás.“ (Mk 9,38-40).

To, že k tomuto "kruhu" mohou patřit všichni, i pohané, ukazuje Ježíšovo příležitostné překračování hranic Izraele (srv. Mk 7,24-30), i když se v první řadě cítil být poslán k "zahynulým ovčím izraelského národa" (srv. Mt 15,24) a také svým učedníkům přikazoval, aby se omezili na tento rámeček (srv. Mt 10,5). Ježíšovo poselství není v žádném případě určeno jen nějakému "svatému zbytku".

Idea "svatého zbytku" se nejprve vynořila u proroků (srv. stud. text 11/4.53). Kumránská obec vztahovala v exklusivním smyslu tuto ideu na sebe samu.

Ježíšovo hlásání bylo ovšem přijato jen malým stádem, poněvadž většina národa se jeho poselství uzavřela.

2222 Kruh učedníků; svolán pro blízké boží království

K převážnému ohraničení na Izrael přistupuje časový komponent Ježíšova poselství, který činí nepravděpodobným, že by pozemský Ježíš přímo založil universální, na dlouhou dobu zřízenou církev. Je to zdůrazňování nynějšího času, přítomnosti,

okamžiku rozhodnutí, naléhavé blízkosti božího království (srv. stud.text 8/2.12). zdá se, že zde ani není míněn žádný časový rozsah, ani že zde nemá místo nějaké společenství, které by mělo toto období překlenout až ke konečnému naplnění. proto bude asi těžké vidět ve společenství Ježíšových učedníků církev, která byla v přísné organizaci založena na dlouhé trvání.

2.23 kruh učedníků a církev - protiklad?

Tím jsme si ujasnili, ani Ježíšem shromážděné společenství učedníků, ani Ježíšem zvěstované boží království nemůže být prostě postaveno na roveň s církví. přesto z Ježíšova díla a poselství církev vyrostla. základy církve jsou zjevně v Ježíšově díle a poselství. tento vývoj od Ježíšovy obce učedníků k rozvinuté církvi se dá již z Nového zákona alespoň v počátku vysledovat. proto vede cesta našeho zkoumání logicky dále do prvotní obce.

2.3 úkoly

1. jakou dvojí funkci měl podle výsledků dnešní exegeze Ježíšem povolany kruh dvanácti?

2. přečtete si čl. 5 "dogmatické konstituce o církvi". Co se zde říká o vztahu mezi božím královstvím a církví?

3. porovnejte text o založení církve v tzv. "přísaze proti modernismu" p. x. z r. 1910 s textem čl. 32 "pastorální konstituce o církvi v dnešním světě". jaký vývoj myšlenek o založení církve Ježíšem je zde možno zjistit?

3. DOBA PRVOTNÍ CÍRKVE =====

3.1 Nová obec v duchu Ježíšově

Mezi Ježíšovou obcí učedníků a tvůrčí se církví je Ježíšovo zmrtvýchvstání. Jsou velikonoce "příkopem", který odděluje obec učedníků a církev, nebo jsou mostem, který obě spojuje?

Přitom je třeba myslet a dbát na následující: Na začátku pozemského působení Ježíšova stojí povolání obce učedníků, na konci její rozptýlení (srv. Mk 14, 27, 50). Prvním činem zmrtvýchvstalého je její nové shromáždění (srv. Mk 14, 28), a od této chvíle můžeme - jak se dále ukáže - hovořit o "církví". Otázka po spojení mezi církví a obcí učedníků, příp. působením Ježíšovým, dostává tím tuto podobu, které spojovací linie je možno vést od prvotní obce k historickému Ježíši a jeho působení?

3.1.1 stará a nová obec boží - zaslíbení a splnění

Zde by se mělo mluvit především o tom, jak prvotní obec chápala sama sebe a svůj vztah k Ježíšovi. Toto chápání se především odráží v označeních, kterými se nazývali první křesťané: "svatí" (např. Sk 9, 13), "vyvolení" (např. Kol 3, 12), především však "boží obec, ekklesia".

I když v jednotlivostech nemusí být zcela jasno, jak určit a vykládat vznik tohoto pojmu, tolik snad je možno říci: "Ekklesia" podle tehdejšího řeckého užívání znamená nejdříve "veřejné shromáždění". V septuagintě však toto slovo obdrželo náboženský význam ve spojení s pojmenováním Boha "Jahve". Ekklesia tak označuje "boží obec" (srv. Dtn 23, 1n).

prvotní obec navazuje na starozákonní představu "boží obce", když si dává název "eklesia". vidí se tedy v bezprostředním spojení se starozákonním božím lidem, s Izraelem. ve svém konečném sjednocení, k němuž se cítí být Ježíšem povolána, chce naplnit zaslíbení dané Izraeli a naději na shromáždění božního lidu na konci času.

"Stane se v posledních dnech; pevně bude stát hora s Hospodínovým domem na vrcholu hor, vyvýšena nad pahorky. Budou k ní proudit všechny národy, budou k ní putovat četné kmeny a řeknou;

,vzhůru, vystupme na Hospodinovu horu, do domu jakubova boha! Ať nás naučí svým cestám, choďme po jeho stezkách! Ze sionu vyjde nauka, z Jeruzaléma Hospodinovo slovo." (Iz 2,2n).

3.12 Stará a nová obec boží - spojení a rozdělení

pro prvotní obec je Ježíš ten, v němž se splnilo toto eschatologické zaslíbení, dané Izraeli. Současně se tato obec pozvolna uvolňuje ze svazku židovské synagogy, ke které zpočátku ještě patřila, a v němž se zúčastňovala chrámových bohoslužeb. Tato současnost spojení i odlučování je typická pro vývoj ekklesie. Je tím znázorňován starý a nový boží lid, Izrael ve svém odpírání a ve svém novém povolání, a manifestována neotřesitelná a neustávající spasitelná boží vůle.

vnější památka a vážná připomínka toho je Jeruzalém. Jednou se jeví jako město nevěrnosti: "Jeruzaléme, Jeruzaléme, který zabíjíš proroky a kamenuješ ty, kteří jsou k tobě posláni; kolikrát jsem chtěl shromáždit tvé děti, jako slepice shromáždí své kuřátka pod křídla, a nechtěl jsi!" (Mt 23,37). Pak je však východiskem nového hnutí, které zapálil duch letnic: "V... avšak dostanete sílu, až na vás sestoupí duch svatý, a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku i Samařsku, ano až na sám konec země." (Sk 1,8).

3.13 Nová obec Boží - naplněná duchem

podle zápisu Lukášova je duch shůry, který vychází ^{od} na nebe vstoupivšího pána, vlastním inspiátorem a iniciátorem mladé církve. prvotní církve se cítí být naplněna duchem svatým a povolána k svědectví o Ježíši. Nyní se v této obci, po případě od těch, kteří ji vedou, pozvedá volání po obrácení. Toto obrácení má být stvrzeno křtem. Tak se stává křest - podobně jako společná modlitba a "lámání chleba" - elementem, který vybudovává nově se tvořící obec.

petr jim pravil: "Čiňte pokání - obraťte se a každý z vás se dej pokřtít ve jménu Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar ducha svatého." (Sk 2,38). - "Žili pak podle apoštolského učení, v bratrském soužití, v lámání chleba a na modlitbách." (Sk 2,42)

3.14 Nová obec boží - sjednocená v lásce

působení ducha se projevuje v bratrském společenství prv-

ních křesťanů a v jejich skutečích praktické lásky k bližním. Neboť strom se pozná podle plodů. Společné smýšlení nachází svůj výraz ve společném majetku (srv. Sk 4,32) a v podporování chudých (srv. Sk 4,34-37).

Lukáš se zajisté snaží vykreslit co možná "nejideálnější obraz" prvních křesťanů, ale kreslí je stejně a současně jako "vzorový obraz" pro následovníky, zvláště pro svou vlastní obec. Nikterak však přitom nezamlčuje také temné a lidské stránky, jako třeba událost s Ananiášem a Safírou (srv. Sk 5,1-11) nebo spor o spravedlivé rozdělování pokrmů (srv. Sk 6,1a).

3.2 Řád v bratrské obci

Chápeme-li prvotní obec jako obec bratrskou, vzniká zcela přirozeně otázka, zda toto společenství mělo také organizaci a úřady.

3.21 Lid boží v uspořádaném společenství

Nazvala-li sama sebe "ekklesia", připojuje se prvotní obec ke starozákonnímu božímu lidu, zformovanému a organizovanému společenství. Z toho je možno vyvozovat, že také ona sama vykazovala příp. vytvořila jisté struktury, i když nejsou prostě srovnatelné s našimi dnešními.

Bylo by tedy omylem, vidět v prvotní církvi čistě "církve lásky" bez úřadů a struktur a stavět jí do absolutního protikladu k pozdější "právní církvi", jak se o to příležitostně děly pokusy. Protože jako právo bez lásky je nelidské a už vůbec ne křesťanské, tak bude vždycky správně chápána láska také respektovat práva a nároky druhého.

3.22 Úřad dvanácti

Aniž bychom se nyní mohli zabývat jednotlivými úřady, buď učiněna zmínka o dvanácti, které skutky apoštolů uvádějí na prvním místě. Jejich počet je po vyloučení Jidáše doplněn volbou Matěje (srv. Sk 1,15-26) a tím je opět vedena linie zpět k historickému Ježíši. Úlohou těchto dvanácti je především a naléhavě hlásat slovo (srv. Sk 1,8); nacházíme také zmínku o konání znamení a zázraků (srv. Sk 5,12-16). Jejich postavení má tedy spíše misionářsko-apoštolský charakter; jen v malé míře zde jde o právní řídicí funkci.

3.23 Vyslání apoštolů

Pojem "apoštol", který se obvykle spojuje s "dvanácti", nelze v novozákonních spisech uvést na stejného jmenovatele, v každém případě je pojmenování "apoštol" používáno i pro muže, kteří prokazatelně nepatřili ke kruhu dvanácti, kteří však byli pověřenými zvěstovateli evangelia. Tak se např. Pavel sám označuje za apoštola (srv. Gal 2,7n). Právě Pavel zaujímá v obci zvláštní postavení (srv. 1 Kor 12,28). Činí si nárok na zvláštní zplnomocnění.

Takovéto oprávnění "pověřeného apoštola" může být v neposlední řadě uváděno do spojení s tehdejším chápáním pověřeného vyslance, "šaliach" (= apoštol), kteréžto chápání bylo běžné v tehdejším Židovstvu. Pověřenec, vyslanec, šaliach ve smyslu tohoto chápání stojí na místě svého pána, mluví a jedná z jeho pověření a v jeho zplnomocnění. Apoštol tedy stojí na místě vyššího pána - "kyrios" (srv. 2 Kor 13,3).

3.24 Petrovo postavení v prvotní obci

Zřetelně se to projevuje také na osobě Petrově. Jeho vedoucí úlohu můžeme poznat z jeho slov k bratřím, lidu nebo úřadům.

"V těch dnech Petr povstal mezi bratry - bylo tam pohromadě asi stovacet osob - a řekl; ..." (Sk 1,15).

"Tu Petr povstal s jedenácti a hlasitým hlasem k nim promluvil: „Muži judští a všichni obyvatelé Jeruzalémští, toto budiž vám známo; pozorně poslyšte má slova!“" (Sk 2,14).

"Petr však a apoštolové odpověděli; „poslouchati sluší více Boha než lidí,“" (Sk 5,29).

Petrova pozice je zdůrazňována také líčením jeho skutků vůči nemocným (srv. Sk 3,1-10) a v jeho iniciativě při misiích u pohanů (srv. Sk 10). Na sněmu apoštolů požívá spolu s Janem a Jakubem zvláštní vážnosti (srv. Sk 15, Gal 2,1-10). Přesto uznává i specifické poslání Pavla jako misionáře u pohanů (srv. Gal 2,9), ano, nechá se od něho dokonce i kárat (srv. Gal 2,11).

3.25 Další funkce v prvotní obci

Vedle toho se v novozákonních spisech zrodí ještě jiné

úřady, jejichž zvláštní funkce dnes už nemůžeme rozeznat. Uvedme si zde muže, kteří jsou později - snad neprávem - označováni jako "diakon" - jáhen (srv. Sk 6,1-6); dále "starší" v Jeruzalémě (srv. Sk 11,30) a v pavlových obcích (srv. Sk 14,23), jakož i ve skutečích (20,28) zmínění "biskupové".

Stejně neurčitelná je úloha "proroků", kteří jsou často jmenováni společně s apoštoly (např. 1 Kor 12,28n).

Zdá se, že právě jejich působení, daná charismaty, zabraňují, aby se v církvi vytvořil příliš ztrnulý, institucionální systém, tvoří léčivý - i když někdy nebezpečný - prvek neklidu (srv. 1 Kor 12 a 14).

Jeden způsob členění a odstupňování v obci se dále zdá být naznačen (částečně předpavlovskou) formou 1 Kor 15,3-8) petr, dvanáct, pět set; a dále, pravděpodobně v pavlovském rozvedení, jakub, všichni apoštolové, pavel.

3.26 Úřady: udělené Kristem pro službu obci

Žádný z těchto úřadů není chápán jako nahodilá nebo případná funkce jednotlivých členů obce, nýbrž jako udělený Kristem: sám nanebevstoupený pán to je, kdo "jedny ustanovil apoštoly, jiné proroky, jiné hlasateli evangelia, jiné pastýři a učitelé" (Ef 4,11). Ježíš vybavil uředníky zmocněním už v době, kdy žil na zemi.

S tímto pojetím může souviset, že v pozdějších dobách byl úřad odevzdáván a předáván vzkládáním rukou a modlitbou (srv. Sk. 6,6; 1 Tim 4,14).

Přitom se všechny úřady pojily s konkrétním konáním služeb: např. s hlásáním slova ("kdo má dar vyučování, ať vyučuje!" Řím 12,7) nebo s péčí o chudobné a o obec jako celek (srv. 1. Kor 12,28).

Na úřadu se tedy neprojevovaly tolik hierarchické jako diakonické vztahy v obci a vůči ní. prokazoval se jako sloužící úřad; "Co tedy je Apollo? Co pak pavel? Služebníci toho,, jemuž jste uvěřili" (1 Kor 3,5).

4. APOŠTOL PAVEL - JEHO CHÁPÁNÍ CÍRKVE

Obraz církve, který jsme se doposud pokoušeli vykreslit z Lukášova pohledu na činnost apoštolů, byl převážně omezen na prvotní obec jeruzalémskou. Příležitostně však byly uváděny i odkazy na obce, které založil Pavel, poněvadž samy skutky apoštolské odrážejí větší částí dílo velkého misionáře pohanů.

Pavel však natolik přispěl ve svých listech k vytvoření a vytřídění novozákonního chápání církve, že by mu mělo být dáno slovo alespoň s několika jeho nejhlubšími a nejoriginálnějšími myšlenkami. To se stane ve dvou velkých myšlenkových okruzích; předně bude představena apoštolova bohatá symbolika obrazů (4.1), za druhé jako "svátostné" zdůvodnění a prohloubení chápání církve (4.3); oba okruhy se jaksi setkávají v pohledu na tělo Kristovo (4.2).

4.1 Pavlovy obrazy církve

vlastní rozšíření církve mimo palestínu k pohanům je dílem pavlovým. Jím takto ztratila prvotní obec svůj přísně židovský charakter, lpící na zákonu.

4.11 Nový Izrael

Pavel jako první nakládá s radikální vážností se spasitelným dílem Ježíše Krista, jehož se jednotlivci může dostat jen na základě víry. Zde neplatí žádná zvláštní spásně dějinná privilegia, když chce někdo náležet k církvi; "Tu není Žid ani pohan, otrok ani pán, muž ani žena" (Gal 3,28).

Téměř nutně přitom apoštola zaměstnává otázka po božím lidu; zůstává stále v platnosti vyvolení Izraele jako božího lidu? A dále; stali se skrze Krista také pohané "božím lidem"? V jakém vztahu je pak toto povolání pohanů k národu Izraele?

Izraelova nevěra a zatvrzelost neoslabuje boží zaslíbení; neboť půh sice na jedné straně povolává nový lid, pohaný, na straně druhé však také Izrael dospě je k poznání a víře, i když až nakonec.

jako "lid" se kdysi stal Izrael zatvrzelým, jako nad "lidem" se Bůh nad svými smiluje (srv. Řím 11,32), a apoštola se zmocňuje užas nad "hloubkou božího bohatství, moudrosti a vědomosti" (srv. Řím 11,33).

Avšak nový Izrael, osvobozený od tlaku zákona, nemůže přesto popřít svou návaznost na starý Izrael. O tom svědčí již označení, která mu Pavel dává, jako "nebeský Jeruzalém" (Gal 4,26) nebo "boží Izrael" (Gal 6,16). Nyní přichází zaslíbení, které bylo dáno starému Izraeli.

4.12 Ekklesia boží

Pavel používá pro toto společenství také pojmu "ekklesia", a to ve dvojím zřeteli, jednou pro jednotlivou obec (např. "ekklesia boží v Korintě": 1 Kor 1,2), pak také pro celou církev (srv. 1 Kor 12,28). Chce tím asi naznačit: v každé jednotlivé obci se reprezentuje celá církev, a naopak bez trvání jednotlivých obcí a jejich vzájemného spojení je celá církev nemyslitelná a nemožná. Vzájemným spojením jednotlivých církví uvnitř církve jako celku se jeví navenek, že obce se samy chápou jako společenství pomoci a lásky a vzájemně se podporují;

"se sbírkou pro věřící učíte i vy tak, jak jsem nařídil křesťanským obcím galatským. Každou neděli jeden každý z vás u sebe ukládej a odlož podle možnosti, aby se nepořádaly sbírky, teprve až přijdu. Když pak přijdu, pošlu s listy ty, které uznáte za hodny, aby donesali váš dar do Jeruzaléma" (1 Kor 16,1-3).

"psátí vám více o tomto díle konaném pro věřící mám za zbytečné, neboť znám vaši ochotu a jí se také chlubím u Makedoňanů, že totiž Achaje je od loňska připravena, a vaše horlivost byla vzpruhou pro většinu... pokládal jsem proto za nutné vyzvat ty bratry, ať jdou napřed k vám připravit ten dříve slíbený požehnaný dar, aby byl připraven, a to jako dar požehnání, ne jako dar lakoty" (2 Kor 9, 1-2,5).

Směrem dovnitř se bude toto spojení jevit ještě zřetelněji v podobě "svátostného" společenství, jak o tom bude řeč později.

4.13 Chrám a pole

Myšlenku vzájemného spojení vyjadřují u Pavla další obrazy, ve kterých načrtává církev jako stavbu, dále pak jako chrám a jako pole.

"jsme totiž spolupracovníci boží, vy pak jste boží pole, stavba boží. Jako moudrý stavitel položil jsem základ podle milos-

ti boží mi dané; jiný na něm staví. Každý však hled, jak staví na něm; Neboť nikdo nemůže položit jiný základ, než ten, který je položen, a tím jest Ježíš Kristus" (1 Kor 3,9-11),

"Nevíte, že jste chrámem božím a že duch boží přebývá ve vás? zneuctí-li někdo chrám boží, toho zničí Bůh; neboť chrám boží je svatý a tím jste vy" (1 Kor 3,16-17).

"Já jsem zasil, Apollo zalil, ale Bůh dal vzrůst. proto není ničím ani ten, kdo sází, ani ten, kdo zalévá, nýbrž Bůh, jenž dává vzrůst. Ten však, kdo zasívá, a ten, kdo zalévá, patří k sobě a každý z nich dostane odplatu sobě příslušnou podle své námahy" (1 Kor 3,6-8).

přítom nejde pavlovi o soudržnost příslušníků obce mezi sebou, nýbrž také o jejich napojení na Krista; to však dává vznik nejen jejich důstojnosti, ale i zodpovědnosti.

4.2 Ústřední obraz: církev jako tělo Kristovo

Avšak vnitřní skutečnost církve proměňuje nejvýrazněji v obraze církve jako těla Kristova.

4.21 Mnoho údů - jedno tělo

Obrazem "těla" navazuje Pavel na představu, známou v antice.

Římský dějepisec Livius (okolo 59 př.Kr. - 17 po Kr.) líčí, jak chtěl Menenius Arippa podobenstvím o údech jednoho těla sjednotit znepřátelené římské občany.

pavla, který tento obraz přejímá, zaujala nejdříve představa organismu, ve kterém má každý úd svou vlastní, zvláštní úlohu (srv. 1 Kor 12,14-26), aby pak z toho vyvedil: "vy však jste tělo Kristovo a každý jednotlivec jeho úd" (1 Kor 12,27), každý na svém místě.

4.22 Údy církve - údy Kristovy

Jde-li zde pavlovi zcela prostě o mnohost v jednotě, o oboustrannou vzájemnou závislost, o společnou solidaritu, pak 1. Kor 6,15-17 činí další krok: "Nevíte, že vaše těla jsou údy Kristovy? Mám tedy snad vzít údy Kristovy a učinit je údy nevěstky? Nikdy! Či nevíte, kdo se přidržuje nevěstky, že se stává s ní jedním tělem? Neboť, jak praví písmo: 'Ti dva budou jedním tělem.' Kdo se však přidržuje pána, je s ním spojen jed-

ním duchem." Když smilník ^{DTG} vypůjčuje své tělo zlému, zapomíná, že je údem Kristovým, že se vzdává všeho, co mu vlastně nepatří. Hřeší tedy nejen proti vlastnímu tělu, nýbrž i proti celému tělu, církvi, a tím také proti duchu svatému a Kristu; protože jím byl vykoupen za vysokou cenu.

4.23 Kristus - hlava svého těla, církve

Pavel již zde obraz o těle prohloubil a my jsme jistým způsobem připraveni na další výpovědi v listu ke Kolosenským a Efeským, kde je Kristus nazýván hlavou svého těla, totiž církve.

"Všechno podřídil pod jeho nohy a jej ustanovil jako hlavu nad celou církví. Ta jest jeho tělem, plností toho, jenž všechno vším naplňuje." (Ef 1,22n).

Hlava netvoří pouze "střed" těla, od ní přijímá celé tělo své budování a svůj růst, a to v duchu lásky (srv. Ef 4,16). Kristus, hlava, naplňuje celé tělo plností boží, což neznáčí nic jiného než lásku, která přesahuje všechny hranice a všechno poznání (srv. Ef 3,19). výsledkem tohoto dění je naplněné životní společenství s ním, s Kristem samým (srv. Kol 2,10).

4.3 Církev jako svátostné společenství

Pavel zhušťuje tyto výpovědi o hlavě a tělu v "sakramentálním" pohledu.

4.31 Křest, základ jednoty s Kristem a církví

Všichni, kdo jsou v Krista pokřtěni, "oblékli Krista" (Gal 3,27), jsou jedno ve společenství s ním. "v jednom duchu jsme my všichni pokřtěni v jedno tělo" (1 Kor 12,13). Avšak tento nový stav křesťana je vnitřní růst s ukřižovaným a zmrtvýchvstalým pánem, nejužší společenství s ním, kterého je křtem dosaženo.

"Což nevíte, že my všichni, kteří jsme byli pokřtěni v Krista Ježíše, v jeho smrt jsme byli pokřtěni? Byli jsme tedy spolu s ním pohřbeni křtem ve smrt, abychom tak - jako Kristus byl otcovou slávou vzkříšen z mrtvých - i my vedli nový život. Neboť jestliže jsme byli vstípeni v něj při podobněním k jeho smrti, budeme vstípeni v něj i připodobněním k jeho vzkříšení" (Řím 6, 3-5).

4.32 Eucharistie: prohloubení jednoty s Kristem a církví

stejnou mírou je podle 1 Kor 10,17 znamením a pokrmem jednoty eucharistie: "poněvadž je to jeden chléb, jsme my, ač mnozí, jedním tělem; neboť jsme všichni účastní jednoho chleba." Tento text je nesen představou, "že obec je 'tělem Kristovým'... To, čím se stala již křtem, je eucharistií novým způsobem zdůvodněno a uskutečněno, zvláště s ohledem na jednotu; jediné tělo Kristovo".¹⁾ Církev je bez slavení eucharistie nemyslitelná.

1) Rudolf Schnackenburg, Die Kirche im Neuen Testament, Freiburg 1963

proto se apoštol rozhovoří ještě jednou výslovně o slavení večeře páně v 1.Kor 11,20-34. Nejdříve kárá obec pro nepřístojnosti, které se tam vyskytly (11,20-22), pak předává zprávu o večeři, jak ji zná z tradice, a která má i proto velkou důležitost, že se v hlavních rysech shoduje se synoptickými líčeními stejné události, zvláště u Lukáše.

Tato zpráva je jak u Pavla, tak i v evangeliích už jistě zformována vlivem slavení liturgie v obci. Přesto zde máme zřejmě nejstarší podání, které zřetelně navazuje na samotného Ježíše a ukazuje, že prvotní církev právem viděla tuto hostinu jako rozhodující pro spásenosné společenství s Ježíšem.

Historický průběh vlastní večeře Ježíšovy s učedníky je sice už sotva možno exaktně rekonstruovat (srv. stud. texty 8/4.32). Aniž bychom se zde pouštěli do podrobností nebo chtěli o nich rozhodovat, tolik snad můžeme říci; Ježíš slavil se svými učedníky večeři na rozloučenou v očekávání přicházejícího království. "Vpravdě pravím vám; již nebudu pít z tohoto plodu vinného kmene, až do onoho dne, kdy budu pít nový kalich v království božím" (Mk 14,25).

Toto slovo "staví Ježíšův konec do světla blížícího se království božího; ... vzájemně spojuje zůstávající učedníky a obdařuje jejich společenství zaslíbením nové jednoty a ním v království jeho Otce".¹⁾ Z toho i z jiných náznaků se může stát

1) Günther Bornkamm, Jesus von Nazareth, Stuttgart 1968

zřejmým, že Ježíš svou hostinu viděl a chápal pod zorným úhlem spásy a naplněného božího království.

Tento význam je podpírán i skutečností, že pozemský Ježíš jedl u jednoho stolu s chudými a pohrdanými (srv. Lk 5,29), dále, že

království boží častěji znázorňoval obrazem hostiny (srv. např. Mt 8,11). Když se tedy už raná církev cítila slavením večeře páně zvláštním způsobem spojena s nanebevstoupeným pánem a když se touto hostinou cítila už být přijata do naplněného božího království, pak právem navazovala na konání a umysl pozemského Ježíše.

Ekklesia, její vztah ke Kristu a její spojení s ním, jejím pánem, jsou od počátku založeny na slavení této hostiny.

4.33 Manželství: tajemný obraz jednoty Krista a církve

"svátostné" spojení církve s Kristem je v Ef 5,22-33 dále ozřejmováno nejtěsnějším lidským vztahem a společenstvím, manželstvím: "Muž je hlava ženy, jako hlava církve je Kristus" (Ef 5,23). Co to blíže znamená, vysvětlují další výklady, ve kterých je Kristus nazýván "zachráncem těla", církve. Miloval církev a vydal sebe samého v oběť za ni, aby ji posvětil... a očistil" (Ef 5,25n). Tento děj a spojení samo jsou nazývány "velikým tajemstvím" (Ef 5,32).

4.4 úlohy

1. Co tím chce prvotní obec vyjádřit, když se nazývá "eklesia"?
2. Které úřady zná prvotní církev a jak rozumí jejich smyslu?
3. Jaký vývoj prodělává u Pavla představa církve jako "těla"?

5. CHÁPÁNÍ CÍRKVE U JINÝCH NOVOZÁKONNÍCH AUTORŮ

Mnohotvárnost novozákonního chápání církve se dále ukáže, když si přiblížíme koncepci jiných novozákonních autorů a položíme si otázku po jejich hlavních tendencích.

5.1 Chápání církve v Markově evangeliu

Nejméně promyšlené a propracované chápání církve se naskytá v nejstarším evangeliu Markově.

5.1.1 Obec - povolána k osvědčení

Evangelista již úvodem zcela zřetelně vyjadřuje, na čem záleží jemu a jeho obci: Jde mu o evangelium Ježíše Krista.

"počátek evangelia Ježíše Krista, Syna božího" (Mk 1,1).

Jeho volání neměli vnímat pouze posluchači pozemského Ježíše, nýbrž i údy obce, ke které se Marek obrací. Měli mu uvěřit (srv. Mk 1,15). Toto volání měli předávat dál.

Celé obci je přitom exemplárně stavěno před oči, jak byli uředníci povoláni a jak následovali Ježíše, aby se také cesta obce ubírala stejným směrem.

"A když šel podél jezera Galilejského, spatřil Šimona a jeho bratra Ondřeje, jak spouštějí síť do jezera; byli totiž rybáři. I řekl jim Ježíš: „Pojďte za mnou, a učiním vás rybáři lidí!“ A oni hned zanechali síť a šli za ním. Když odtud kousek popošel, spatřil Jakuba, syna Zebedeova, a jeho bratra Jana, jak na loďce opravují síť. A hned je povolal. Oni pak opustili svého otce Zebedea na loďce s pomocníky a odešli za ním" (Mk 1,16-20).

Také ve zkoušce a pronásledování se musí obec a pohledem na ukřižovaného a zmrtvýchvstalého pána osvědčit a vzít na sebe svůj kříž.

"A když přivolal k sobě zástup i své uředníky, řekl jim: „Chce-li kdo za mnou přijít, zapří sebe sám a vezmi svůj kříž a následuj mne; Neboť kdo by chtěl svůj život zachránit, ztratí jej; kdo by však svůj život pro mne a pro evangelium ztratil, zachrání jej. Neboť co prospěje člověku, i kdyby celý svět získal, ale ztratil život věčný? Anebo jakou výměnu dá člověk za svůj život? Neboť kdo se bude stydět za mne a za má slova, v

tomto cizoložném a hříšném pokolení, za toho se bude stydět také Syn člověka, až přijde v slávě svého Otce se svatými anděly." (Mk 8,34-39).

5.12 Obec - shromážděna k hlásání

Chápání obce v Markově evangeliu by se asi dalo charakterizovat jako ještě skryté, podobně, jako je tomu s jeho "messiášským tajemstvím" (srv. std.text 6/2.15). vidíme u něj obec více sklíčenou než osvědčenou, a učedníci, kteří zůstávají v podstatě "nerozumějícími" - přes všechno poučování (srv.Mk 4, 13) - kvůli kříži ztrácejí víru v Ježíše, rozprchnou se a utíkají (srv.Mk 14,27, 50). Teprve zmrtvýchvstalý je znovu shromáždí (srv. Mk 16,7n).

Těmito rozličnými výpověďmi je dán jistý základ pro obraz církve u prvního evangelisty: Úkolem shromážděných je hlásat evangelium a vést lidi v víře v Ježíše Krista.

5.2 Chápání církve v Matoušově evangeliu

5.21 Obec jako "pravý Izrael" - dar a požadavek

Obraz církve, jak nám jej poskytuje Matoušovo evangelium, vysvitne jasně na konci evangelia v misijním pověření pro celý svět: "Jděte tedy, učte všechny národy..." (Mt 28,19). Matouš sám, jako konečný redaktor evangelia, tím chce říci, že církev je otevřená všem lidem. Chce však také své obci jako "pravému Izraeli" připomenout, jakou úlohu má splnit s ohledem na selhání vyvoleného národa - a má zřejmě důvod pro tuto připomínku.

Matouš nám poskytuje - a to bychom stěží našli v některém z ostatních evangelií - pohled na vnitřní poměry v obci, především na jejich tmavé a negativní stránky. Tak je zde - řečeno v podobenství - "plevel mezi pšenicí" (Mt 13,25), jsou tu dobré a špatné ryby (srv. Mt 13,47-50); jsou zde, konkrétně řečeno, lidé, "kteří páchají nepravosti" (Mt 13,41), kteří "jeden druhého zradí a jedni druhé nenávidí" (Mt 24,10), po vrchní a nedbalí (srv. podobenství o pošetilých a moudrých paních u Mt 25,1-13).

všem těmto evangelista výraznými barvami živě vykresluje hrůzy a trápení budoucího soudu.

"Tak bude na konci světa; vyjdou andělé a oddělí zlé od spravedlivých a uvrhnou je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřípění zubů" (Mt 13,49-50).

Není však přitom jeho úmyslem lidi znepokojit a vystrašit, ohce jim pouze připomenout jejich vlastní povolání a přivést je zpět k němu.

Na neposledním místě patří k tomuto povolání projevovat lásku vůči trpícímu bratru a potkávat v něm samotného Krista. Široce pojatý obraz soudu (srv. Mt 25,31-46) zde může stát jako působivý důkaz.

Kontinuita mezi vyvoleným Izraelem a obcí je také vyjadřována odvolávkami na starý zákon. Smyslem těchto odvolávek je poukázat na to, že se starý zákon naplnil v Novém. - Spojení mezi Izraelem a obcí se však také ukazuje v podobenstvích, ve kterých je boží království, "nebeské království", odhato vyvoleným a nabídnuto těm, kteří zprvu povolání nebyli (srv. Mt 22, 2-14).

5.22 Obec jako "eklesia"

V této souvislosti jsou důležitá obě místa, kde Matouš výslovně používá výrazu "eklesia": Mt 16,18 a 18,17.

1. založená Kristem?

Není pochyb, že přitom je těžší text Mt 16,18, příp. v celé souvislosti Mt 16,17-19. Již jsme se zmínili, že pozemský Ježíš mohl asi stěží vyslovit tato slova (srv. 2,12).

za prvé o tom svědčí kratší a původnější místo v Mk 8,27-30, kde není příslib založení církve; "... cestou se tázal svých učedníků; 'za koho mě lidé pokládají?' Oni mu odpověděli: 'za Jana Křtitele, jiní za Eliáše, jiní pak za jednoho z proroků.' Tu jim dí: 'Vy pak, za koho mě pokládáte?' Petr mu odpověděl: 'Ty jsi Mesiáš.' I přikázal jim přísně, aby to o něm nikomu neříkali."

za druhé pro to hovoří už několikrát zmíněná skutečnost, že pozemský Ježíš sice připravil základy pro svou církev, ale jistě to nevyslovil v tak přesné a výrazné formě, jak to nacházíme v Mt 16,17-19. Ostatně jak by se dalo čistě historicky pochopit a vysvětlit ostře kontrastující vykreslení postavy Petrovy, jednou jako "skálu církve" (Mt 16,18), ale v bezprostřední návaznosti jako "svůdce", ba dokonce jako "satana" (Mt 16,23)? - Je možno se také ptát, zda lze v Ježíšových ústech sloučit poselství o božím království takové napomínající důraznosti a

eschatologické naléhavosti jako v Mt 16,18.

zajisté se v našich verzích odráží staré semitské jazykové a básnické bohatství. připomeňme si zde např. slovní hříčku; petrus - petra (skála), která je zřetelná ještě i v řeckém znění, nebo představa "klíčů od nebeského království", která zřejmě připomíná odpovídající představu u Izaiáše (22,22).

2b) pojímáná jako mnohovrstvá skutečnost

Bude to tedy evangelista Matouš sám, kdo v souhlase se svým prohloubeným chápáním církve sem tyto verše připojil. Co však tím chtěl vyjádřit?

Ekkllesia se u něj jeví jako vícevrstvá veličina. To se např. ukazuje na tom, že jednou ji nacházáme v obraze o stavbě ("... založím svou církev", Mt 16,18), jindy se jeví jako společenství lidí ("... pověz to církvi", Mt 18,17), jednou ve střetnutí s mocnostmi zla vůbec ("... pekelné brány ji nepřemohou", Mt 16,18), jindy s výsledkem působení těchto mocností v hříšném údu obce ("... jestli by se... provinil tvůj bratr...", Mt 18,15). Jednou se zdá, že se výrazem "ekkllesia" míní společenství všech, kdo věří v Krista (Mt 16,18), jindy je tak asi nazvána jednotlivá obec (Mt 18,17). Jednou je moc svazovat a rozsvazovat připsána Petrovi (Mt 16,19), jindy je tato moc rozšířena na celou obec (Mt 18,18).

3. Obdařený závazným zplnomocněním

Tato funkce, svazovat a rozsvazovat, je pro Matouše velmi důležitá a chce naznačit tolik, že obec (skrže své představené) může vykonávat akty učitelské a disciplinární moci, a to v takové závaznosti, že jejich platnost je potvrzována nebeským Otcem. Ekkllesia se mu cítí být zavázána, jedná na jeho místě a z jeho pověření. Zde se také objasňuje, proč Matouš své obci věnuje tak velkou péči a pozornost, neboť obec, která jedná tak závazně, která o sobě ví, že je před Boha postavena do takové poslední zodpovědnosti, nemůže svou úlohu a své povolání brát nikdy dost vážně, aby se stala jeho ekklésií, opravdovým Izraelem posledního času.

5.3 Chápání církve v Lukášově evangeliu

5.31 Odmítnutí Izraelovo - povolání církve

Také v Lukášově koncepci zaujímá izraelský národ centrální místo. Na konci skutků apoštolských to Lukáš řekl jasně: Bůh se nejdříve obrátil k národu izraelskému; avšak jeho nevěra a zatvrzelost otevřela cestu k pohanům.

"Jdi k tomuto lidu a řekni: Ušima budete poslouchat, a nebudete rozumět; a hledíce budete se očima dívat, a nevidíte. Neboť zatvrdilo srdce tohoto lidu... Budiž vám tedy známo, že pohanům byla poslána tato spása boží, a ti jí budou naslouchat" (Sk 28,26-28).

V souladu s touto teologickou tendencí je v Lukášově evangeliu zdůvodňováno ještě silněji než u ostatních synoptiků, že Ježíšova cesta do Jeruzaléma je cestou na smrt, ke které dojde právě tam. zdánlivý konec v Jeruzalémě se však stává začátkem a východiskem misie až na konec světa.

Tak přislubuje zmrtvýchvstalý svým učedníkům: "Avšak dostanete sílu, až na vás sestoupí duch svatý, a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém judsku i Samařsku, ano až na sám konec země" (Sk 1,8).

5.32 Církev v čase - vedena Duchem

poba církve je pak třetí periodou dějin spásy; zabírá období od pánova nanebevstoupení až po jeho příští příchod (srv. Sk 1,11). první období tvoří čas Izraele, "zákon a proroci trvají až do Jana" (srv. Lk 16,16), druhé období je čas Ježíšův (srv. Sk 10,37-41). Takto chápáno nezachovává Lukáš pouze kontinuitu mezi starým a novým božím lidem, ještě důležitějším se jeví, že spojovacím středem je pro něj sám Ježíš Kristus, že je (podle slov evangelického teologa Hanse Conzelmanna) "středem času". Jakožto zmrtvýchvstalý přislubuje a posílá své církvi ducha. Církev se tak jeví jako bezpro střední plod na nebe vstoupivšího pána, jehož poselství hlásá až do jeho příštího příchodu.

5.4 Chápání církve v Janových spisech

S takto primárně christologicky zaměřeným pohledem se přibližujeme k chápání církve v Janově evangeliu a Janových spisech v širším smyslu slova (t.j. v Janových listech a ve zjevení sv. Jana). Aniž Jan o církvi výslovně hovoří, stojí tato idea v popředí na mnoha místech jeho evangelia.

5.41 Církev - jedna s Kristem v duchu

Uveďme si podobenství o pastýři a stádu (Jan 10,11-16). Skutečný a dobrý pastýř, Ježíš, zná, na rozdíl od nájemců, židovských vůdců, své stádo, miluje je, ba i život za ně nasadí, a naopak - ti, kteří jsou jeho, znají jej a slyší jeho hlas. Tím je především zdůrazňována myšlenka jednoty, mezi Kristem a těmi, co jsou jeho.

Vedle této myšlenky jednoty je sem nadto vložena idea misí; Mám ještě jiné ovoce, které nepatří k tomuto stádu, také ty musím přivést.

Obraz stáda je prohlouben a nově pojat v dalším podobenství o vinném kmeni a ratolestech (Jan 15,1-8). Kristus je "pravý vinný kmen". Jako jsou ratolesti nejtěsněji spojeny s vinným kmenem, tak i věřící s Kristem.

Jeho přebývání v nich je zárukou, že přinášejí ovoce, což nechce být ničím jiným, než: "zůstaňte v mé lásce" (Jan 15,9).

Spojení učedníků s Kristem je v neposlední řadě dílem ducha, kterého Jan nazývá "parakletem", t.j. Utěшитelem, zastáncem, přímluvcem, pomocníkem. "Utěšitel pak, duch svatý, kterého pošle otec v mém jménu, ten vás naučí všemu a připomene vám všechno, co jsem k vám mluvil" (Jan 14,26). Jako duch pravdy bude provázet a posilňovat svědectví učedníků (srv. Jan 15,26n) a "usvědčí svět z hříchu a ze spravedlnosti a ze soudu (Jan 16, 8).

5.42 Církev - účastná naplnění ve svátosti

O Janově chápání církve bychom mohli poněkud poňtovaně říci, že má "svátostný" charakter. Křest, eucharistie a odpuštění hříchů hrají v obci základní úlohu.

Krev a voda se řine z otevřeného boku Ježíšova (srv. Jan 19,34n). Ve spojení s 1 Jan 5,6 (Ježíš Kristus je ten, který přišel skrze vodu a krev") bychom zde mohli mít odkaz na křest a eucharistii, pro eucharistii samotnou můžeme ještě odkázat na Jan 6, pro křest na Jan 3,5, pro odpuštění hříchů na Jan 20,22n.

Přitom vychází najevo jako specificky Janovo, že ty Kristem

věnované dary už v přítomnosti anticipují budoucnost, že tímto spojením s Kristem získává věřící již zde na zemi podíl na naplněném životě; "bude-li kdo jísti z toho chleba, bude žít na věky" (srv. Jan 6,51). Tato jistota dává obci i sílu, aby ve střetnutí s Bohu nepřátelským světem, s kosmem, zůstala pevná a na konci byla vítězná; "já jsem vítěz nad světem!" (Jan 16,33).

5.43 Církev - účastná vítězství v pronásledování

Ještě se krátce podívejme i na zjevení sv. Jana. Církev jako eschatologický Izrael prochází ještě poslední velkou zkouškou. Jako církev pronásledovaných se má střetnout s mocnostmi zla.

V postavě nebeské ženy vystupuje jako soupeř draka (srv. Zjev. 12) a musí odolávat poslednímu velkému náporu Antikristovu.

Avšak moc a čas zla jsou omezeny a vítězství Beránkovo je rozhodující.

"Aleluja! pán, náš Bůh všemohoucí, se ujal vlády. Radujme se, plesejme a vzdejme mu chválu, neboť nadešla svatba Beránkova a jeho nevěsta se připravila!" (Zjev 19,6n).

Nyní může jít církev jako nevěsta vstříc ženichovi, jako "svaté město", jako "nový Jeruzalém" (Zjev. 21,2).

Tak vydává zjevení sv. Jana svědectví o církvi jako o společenství, které - pronásledováním a utrpením vytríbené - se posílilo znovu pozvedá.

5.5 Chápání církve v ostatních novozákonních spisech

Novozákonní svědectví o církvi by nebylo úplné, kdyby aspoň krátce nedostali slovo někteří autoři listů, zvláště listu k Židům, 1 Petr a pastoračních listů (1. Tim, 2. Tim, Tit.).

Na zjevení sv. Jana dobře navazují některé aspekty listu k Židům, zvláště církev v boji a v osvědčování s pohledem na její poslední cíl. Obec jako "putující boží lid" jde vstříc svému konečnému povolání; neboť ví, že "zde nemá trvalou vlast" (srv. Žid 13,14). A přesto: Žije už v jistotě, že má podíl na budoucí spáse. Avšak: "vytrvalosti je vám zajisté zapotřebí, abyste

aplňili vůli boží a dostali zaslíbené dobro" (Žid 10,36). Církev již patří "k městu Boha živého, k nebeskému Jeruzalému" (Žid 12,22), i když je zde na zemi ještě vystavena zkoušce a "má přestát veliký boj utrpení" (srv. Žid 10,32).

5.52 Církev v prvním listu petrově, lid v důstojnosti a zodpovědnosti

Hlavní místo nevozákonního chápání církve je 1.petr 2,4-10. povolání, důstojnost a zodpovědnost božího lidu nemohly být ukázány ve výmluvnějších a živějších obrazech, než je tomu zde. Církev je boží budovou, v duchu svatém postavenou na Kristu jako základu. Autor jí proto oslovuje vznešenými názvy: "vyvolené pokolení", "královské kněžstvo", "svatý národ", "lid, který patří (Bohu)" (1.petr 2,9), k němuž jsou povoláni i pohané.

Zde na zemi tvoří sice tento národ ještě "rozptýlení poutníci" (1.petr 1,1), ještě je v boji a je nenáviděn (srv. 1.petr 2,12); přesto v něm žije naděje na "neporušitelné, neposkrvněné a nepomíjející dědictví" (1.petr 1,4); je ve světě navzájem posilován bratrskou sounáležitostí (srv. 1.petr 5,9), a je si o sobě vědom, že jej Bůh "z temnoty povolal k svému podivuhodnému světlu" (1.petr 2,9).

5.53 Církev v pastoračních listech, obec v institucionalizovaném řádu

Novozákonní chápání církve^V silně institucionálně zdůrazněné podobě nalézá své vyjádření v pastoračních listech (srv. stud.text 7/1.31). Jsou zde dány pokyny pro úřad a svěcení ("Nevzkládej ukvapeně na nikoho ruce"; 1 Tim 5,22) a poučení o zachování čistoty nauky ("Dej pozor na sebe i na učení; vytrvej v tom..."; 1 Tim 4,16). Církev je viděna jako dobře spořádaný "dům boží", jako "sloup a základ pravdy" (1 Tim 3,15).

Všechny tyto výroky souvisí s historickou situací, že na začátku 2.století silně hrozilo nebezpečí zhoubných falešných učitelů, proti těm měla být postavena zdravá nauka.

Očekávání konečného času není již tak naléhavé. Církev se na tomto světě zařídila a vidí svou úlohu především v tomto

světě. Nevzniká tím ale nebezpečí, že na tomto světě také zanikne? Jedním hymnem, převzatým z tradice, se jí připomíná, kdo je její střed a její vlastní cíl, Kristus. "jenž se zjevil v těle, ověřil se duchem, zjevil se andělům, byl hlásán mezi národy, svět v něj uvěřil a on byl vzat ve slávě" (1 Tim 3,16). Je povinností církve, aby byl tento Kristus i nadále hlásán národům, aby v něj svět uvěřil.

5.6 Úlohy

1. Doplněte, prosím, následující text:

Pro chápání církve v Markově evangeliu je charakteristické, že Marek klade svým obcím příkladně před oči představu (čeho?)

.....
ve shodě s jeho chápáním Krista, které je charakterizováno
..... se jeví i jeho chápání církve. Obec boží je nejdříve ještě skryta. Shromážděna zmrvýchvstalým má obec úlohu
v návaznosti na Starý zákon je církev pro Matouše (čím?)
..... Není ovšem omezena jen na jeden národ, nýbrž
v Matoušově představě se zrcadlí stav vnitřních vztahů obce té doby, především také
Na dvou místech (Mt a Mt)
je pro boží obec použito pojmu
v souvislosti obou míst je řeč o zplnomocnění, které je pro církev podstatné, totiž zplnomocnění
v pojetí Lukášově začíná cesta církve tam, kde se cesta Ježíšova naplňuje, totiž v
v svém chápání dějin spásy zná Lukáš tři epochy, dobu
....., dobu a dobu
..... Církev jako plod na nebe vstoupivšího pána má úlohu
jednotu Ježíše s jeho církví popisuje Janovo evangelium především v podobenstvích o Tuto jednotu působí v neposlední řadě
(v evangeliu zvaný také t.j.
.....), zároveň je možno chápání církve v Janově

evangelium nazvat základní roli v obci
totiž hrají

2. Jak je v novozákonních spisech, probíraných v 5.5
viděn poměr církve k dokonané spáse? (Srovnejte také odpověď
k úloze 2.3.2)

3. Byly pokusy, především za protireformace, o definování
církve. Běžnou se stala zvláště definice sv. Roberta Bellarmina
S.J. (1542 - 1621): "Církev je společenství lidí, kteří jsou
spojeni vyznáváním téže křesťanské víry a účastí na těchto
svátostech pod vedením právoplatných pastýřů, především jedno-
ho zástupce Kristova na zemi, římského papeže."

- a) Jsou podle vašeho názoru v této definici vyjádřeny podstat-
né rysy novozákonního chápání církve? Které se vám případně
zdají být zanedbatelné?
- b) považujete zásadně za možné, aby to, co je církev, bylo
plně vystiženo v jedné definici? Zduvodněte - také tím, co
bylo řečeno v tomto textu - svou odpověď.

6. "STŘED" NOVOZÁKONNÍHO CHÁPÁNÍ CÍRKVE

setkali jsme se v Novém zákoně s množstvím výroků o církvi. A tak se vtírá otázka: Je možno z toho zdánlivě spleteného množství jednotlivých představ a názorů vykryštalizovat jednotný střed novozákonního chápání církve?

6.1 Kristus - původ, střed a míra církve

Odpověď na tuto otázku může znít pouze: Je to Ježíš Kristus. Na začátku jsme vyšli z otázky: Chtěl pozemský Kristus církev a založil ji? Viděno čistě historicky, nemůže na to být dána jednoznačně pozitivní odpověď; přece se však ukazovaly náznaky, z kterých církev vychází. Nyní, po přehledu rozhodujících základních tendencí novozákonního chápání církve, jak vyrostly z víry ve zmrtvýchvstání, můžeme říci: Církev je dílo zmrtvýchvstalého a na nebe vstoupivšího pána. On je jejím trvalým středem. Bez něho by byla nemyslitelná, bez něho by byla bez obsahu a významu. On sám musí být jejím stálým korektivem a jeho poselství trvalým kritériem pravosti. Slova Mt 28,20: "Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa", nemohou, zdá se, najít plnějšího uskutečnění, než právě v církvi.

Poněvadž se však podle novozákonního chápání ve zmrtvýchvstalém naplnilo, čím byl a co konal jako pozemský Ježíš, můžeme ve světle víry ve zmrtvýchvstání nyní vidět a brát církev také jako dílo pozemského Ježíše.

6.2 Kristus uprostřed své církve

Církev žije z příslibu přítomnosti jejího pána: "Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni v mém jménu, tam jsem já uprostřed nich" (Mt 18,20). Starozákonní představa, že Bůh přebývá uprostřed svého lidu, je zde převzata, ba ještě převýšena vědomím, o přítomnosti pána samého, kterou dává svým ve sjednocení společenství s ním, ve sjednocení jeho jménu, ve slavení jeho tajemství, v uvažování o jeho slovu.

6.3 kristova církev - na cestě k naplněnému božímu království

pokud Kristus zůstává se svou církví (a to je jí přislíbeno) a dokud se církev snaží uskutečnit jeho pověření, zůstane věrná své podstatě, i když se její vnější podoba mění; zůstává přesto j e h o církví.

Jako boží lid, který je na cestě, zůstává přítom církev poznamenána charakterem dočasnosti; jednou vstoupí do plnosti božího království. Tento "charakter dočasnosti" církve patří podstatně k jejímu poslání, v němž bude vždy napětí mezi "již" a "ještě ne", mezi daným zaslíbením a očekávaným naplněním.

Touhyplné očekávání blízkosti, které dávalo prvním křesťanům volat: "Amen! přijď, pane Ježíši!" (Zjev. 22,20) nesmí církev po všechny časy ztratit. Musí si být trvale vědoma, že je stále na cestě k svému naplnění.

původní text od Dr Armina Kretzera, Würzburg